VALTIONEUVOSTON KANSLIA
STATSRÅDETS KANSLI

Lausunto VNK/STRO/JV
Asianumero: VN/1861/2026
Päivämäärä: 12.2.2026

Valtioneuvoston kanslian lausunto
Valtioneuvoston kanslian strategiaosasto
Jouni Varanka, yhteiskuntapolitiikan suunnitteluyksikön päällikkö
Jaana Tapanainen-Thiess, johtava asiantuntija

Asia: VNS 7/2025 vp Valtioneuvoston tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa Strateginen toimintaympäristöanalyysi sekä skenaarioita vuoteen 2045

Teema: Tulevaisuusajattelun juurruttaminen päätöksentekoon

Kysymys: Miten ministeriö hyödyntää tulevaisuustyöskentelyä, tulevaisuusselontekoa ja skenaarioita? Entä millä tavalla päätösten tulevaisuuskestävyyden arviointi on integroitu tai integroitavissa ministeriössä tehtävään valmisteluun?

Valiokunta on lausuntopyynnön lisäksi pyytänyt valtioneuvoston kansliaa (VNK) myös kuultavaksi saman kokouksensa yhteydessä. Kuulemispyynnön kysymys kohdentuu VNK:n jatkosuunnitelmiin. Tässä lausunnossa ei sivuta näitä jatkosuunnitelmia.

Valtioneuvoston kanslian kokonaisarvio on, että tulevaisuusajattelun juurruttamisessa virkavalmisteluun kytkeytymisessä on viime vuosina edetty. Tämä on tapahtunut useiden askelten yhteisvaikutuksesta. Lausunnossa on mainittu useita esimerkkejä. Hallituksen strategisen linjaamisen ja päätöksenteon kannalta on vielä tarpeen jatkokehittää tulevaisuusorientaatiota vahvistavia toimintamalleja. Kanslian jatkosuunnitelmat kytkeytyvät erityisesti tähän havaintoon.

1. Tulevaisuustyöskentelyn, tulevaisuusselonteon ja skenaarioiden hyödyntäminen VNK:ssa?

Yleisiä huomioita

VNK:lla on muista ministeriöistä poikkeava rooli valtioneuvoston kokonaisuudessa. Ministeriö toisaalta koordinoi valtioneuvoston yhteistä tulevaisuustyöskentelyä ja toisaalta on yksi ministeriö muiden joukossa. Alla näitä rooleja on käsitelty erikseen.

VNK on edistänyt pitkäjänteisesti tulevaisuusajattelun juurruttamista päätöksentekoon niin valtioneuvoston kansliassa kuin valtioneuvostossa laajemmin. VNK koordinoi tulevaisuusselonteon valmistelua ja eduskunnan ponsien mukaisesti tulevaisuusselonteon ensimmäinen osa on ministeriöiden yhteistyössä virkatyönä valmistelema skenaariotyö. Ulkoista toimintaympäristöä kokonaisuutena katsova, laaja-alainen, systemaattinen ja strukturoitu sekä osallistava skenaariotyö luo pohjan ministeriöiden yhteiselle ja jatkuvalle ennakoinnille sekä perustan kokonaisvaltaiselle (360°) toimintaympäristön seurannalle.

Valtiontalouden tarkastusviraston jälkitarkastuksen[1] mukaisesti tulevaisuusselonteon ennakointi on määritelmällisesti yhtenäistä sekä tarkoitukseltaan, tavoitteiltaan, toimintatavoiltaan ja tuotoksiltaan

[1] https://vtv.fi/wp-content/uploads/2025/08/VTV-Jalkiseuranta-Toimintaympariston-seuranta-ja-ennakointi-paatoksenteon-tukena-11-2022.pdf

systemaattista. Valtion tarkastusviraston tarkastuskertomus toi esiin, että uudistettu tulevaisuusselonteon valmistelu on vahvistanut valtioneuvoston ennakointiosaamista.

Koska tulevaisuusselonteon ja skenaarioiden tarkastelutaso on yleinen, se toimii parhaimmillaan ajattelua laajentavassa ja kontekstoivassa roolissa sekä sisällön että aikahorisontin osalta. Valtioneuvostossa tuotettu jaettu ymmärrys strategisen toimintaympäristön kokonaiskuvasta tukee valtioneuvoston päätöksenteon yhtenäisyyden, johdonmukaisuuden ja pitkäjänteisyyden toteutumista. Tulevaisuuden kasvava epävarmuus edellyttää toimintaympäristön vaihtoehtoisten kehityskulkujen ja niiden vaikutusten tunnistamista varautumisen tueksi. Ennakointi on tulevaisuuskestävän (future-proof) politiikan tekemisen selkäranka. Lyhyen aikavälin päätöksenteosta tulisi siirtyä pitkäjänteiseen ja tulevaisuuden huomioivaan päätöksentekoon.

Päätösten tulevaisuuskestävyys on hyvin integroitavissa valmisteluun ja siihen on tulevaisuustyössä selviä toimintatapoja. Hallinnossa tulee olla riittävästi kykyä varmistaa, että ennakointityöstä nousevat asiat tulevat mukaan strategiseen ohjaukseen.

Valtioneuvostotasolla VNK tukee muiden ministeriöiden toimintaa selonteon ja sen skenaarioiden hyödyntämisessä. Useat ministeriöt käyttävät selonteon yhteydessä laadittua strategista toimintaympäristöanalyysiä ja skenaarioita oman ministeriö- tai konsernistrategiansa taustoituksessa.

Selontekoa hyödynnetään taustoittavassa roolissa myös useissa muissa valmisteluissa paitsi valtioneuvoston piirissä, myös sen ulkopuolella. Näitä prosesseja ovat esimerkiksi tilannekuvatyö, riskienhallinta, varautuminen, kriisivalmiuden kehittämistyö ja tutkimustarpeiden tunnistaminen.

Valtioneuvoston kanslian tasolla tulevaisuusselontekoa ja sen skenaarioita hyödynnetään tällä hetkellä useissa eri yhteyksissä taustoittavassa roolissa. Selontekoa hyödynnetään valtioneuvoston kansliassa erityisesti strategiaosaston valmisteluissa sekä sen koordinoimissa poikkihallinnollisissa valmisteluissa, muun muassa seuraavissa:

- Tutkimus- ja innovaationeuvoston sihteeristön TKI-politiikan ja -toiminnan strategisten valintojen valmistelutyö
- Valtioneuvoston kanslian kestävyysarviointityö
- Kansliapäälliköiden seuraavalle hallitukselle suunnattujen pääviestien valmistelu
- Hallituksen vuosikertomuksen toimintaympäristökuvaus

VNK:ssa yhteistyötä on vahvistettu mm. valmiusyksikön kanssa, sekä luotu tulevaisuusselonteon menetelmien pohjalta yhteistä toimintatapaa tilannekeskuksen kanssa kriisivalmiuden ja strategisen turvallisuustilannekuvan kehittämistyössä. EU-asioiden osaston kanssa selontekoa on hyödynnetty Suomen EU-vaalikaudelle 2024–2029 asetettujen avaintavoitteiden valmistelun taustalla.

Lisäksi syventynyt yhteistyö ja ennakointivalmiuksien kehittäminen ministeriöiden ennakointityöryhmässä on luonut valmiutta tuottaa tehokkaasti poikkihallinnollisia näkemyksiä EU ennakointityöhön.

Valtioneuvoston yleisistunnossa päätettävien ohjausasiakirjojen valmistelun opas[2] on päivitetty vuonna 2024. Ohjeeseen on lisätty suositus ennakointityön hyödyntämisestä.

Päätösten tulevaisuuskestävyyden arvioinnin integrointi osaksi valmistelua?

Päätösten tulevaisuuskestävyyden arvioinnissa on tärkeätä punnita minkä kriteerien valossa valmisteilla olevan päätöksen tulevaisuuskestävyyttä tulisi arvioida? Kysymys on täten lähellä päätösten vaikutusten arviointia.

Tulevaisuusselonteko on vaikuttanut lainvalmistelun vaikutusarviointiohjeen[3] päivitykseen. Ohjeessa korostetaan aiempaa vahvemmin ennakoinnin ja pitkän aikavälin vaikutusten huomioimista.

Erityisen tärkeänä VNK pitää sitä, että strategisesti kaikkein merkittävimpiä päätöksiä arvioitaisiin tulevaisuuskestävyyden näkökulmasta. Todennäköisesti tämä edellyttäisi valmistelulta erityistä päätöstä siitä, että näin toimittaisiin.

Esimerkiksi tulevilla hallituksilla tulee olemaan edessään mittaluokaltaan merkittävä julkisen talouden sopeuttamistehtävä. Sopeutuspäätösten valmistelussa olisi tärkeätä arvioida päätöksiä paitsi lyhyen myös pitkän aikavälin näkökulmasta. Lisäksi olisi tärkeätä puntaroida päätöksiä paitsi julkisen talouden, myös muiden keskeisten näkökulmien osalta. Nämä näkökulmat voivat olla hallituksen itsensä päättämiä painotuksia tai sitten voidaan hyödyntää yleiskehikkona esimerkiksi taloudellista, sosiaalista ja ekologista kestävyyttä sekä turvallisuutta.

[2] https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-211-4
[3] https://urn.fi/URN:ISBN:978-952-383-922-9